

Jutalomjáték – paródiák, idézetek

A Leverkühn-képlet

DÉKEI KRISZTA

Budapest Galéria, 2018. XI. 23. – 2019. I. 13.

Nagyon ritkán fordul elő, hogy nehezen írok meg egy cikket. Ha semleges a kiállítás, akkor viszonylag könnyű, és azokkal sincs sok problémám, amelyek nem tetszenek. De mit kezdjek egy olyan kiállítással, amelynek minden percét élveztem, ahonnan úgy jöttem ki, hogy fülig ért a szám, és még napokig jól éreztem magam?

Az Andrási Gábor által rendezett *A Leverkühn-képlet* pont ilyen. De itt pontosítanom kell; lehet, hogy ez a kiállítás a „2007-ben rendezett – visszhangtalan – *Látomásos realizmus*” című, már nem élő művészek munkáiból válogatott

KOVÁCH GERGŐ:

Jani a talpán,
2013, műkerámia,
120x50x60 cm

fotó: Berényi Zsuzsa

AGNES VON URAY: *Égi jelenség*, 2018, olaj, vászon, 165x155 cm
HUNGART © 2019

tárlat” továbbvitele, folytatása. De sokkal inkább magának a kurátorságnak a megkérdőjelezése; hiszen, ahogy Andrási is írja, a „napi penzum hátterében a lassan és sokáig gyülekező képélmények egymáshoz kapcsolódtak, hogy végül kirajzolódjék belőlük valamilyen, utóbb már szavakba is fogalmazható jelenség”. Ez a „valami” kap egy kulcsszót is; ez a *Leverkühn-képlet*; Leverkühn zeneszerző, egyben Thomas Mann Doktor Faustusának hőse.

Az Andrási Gábor által idézett részlet is a regényből származik; „Miért van az, hogy minden dolog úgy tűnik fel előttem, mint önmaga paródiája? Miért kell úgy éreznem, mintha a művészetnek majdnem minden... nem, kivétel nélkül minden eszköze és kipróbált lehetősége ma már csak paródia létrehozására volna alkalmas”? Nos, ebben egyet is értünk, magam is nagyon kedvelem a groteszk műveket. Ahol a szatírák és a paródiák, a művészettörténeti idézetek egymásra rakódnak (mintegy előcsalogatják a disszonanciákat és iróniát). Ilyen értelemben tulajdonképpen mindegy, hogy az utóbbi közel negyven évben készült, más-más politikai-kulturális környezetből táplálkozó, „kulturális korlátokat és a rossz közérzetet” sugárzó munkákat milyen szakszóval jelöljük (Andrási például a bad painting nevet is használja) – viszont ennél sokkal többről van szó.

fotó: Berényi Zsuzsa

Egy olyan kiállításról, ahol bár kijelölhetők és érzékelhetők a nagyobb egységek, mégis a művek, azaz András kedvenc képei viszik a prímet. A tizennégy kiállító több mint harminc alkotása mind unikum – nagyon nehéz kiválasztani, melyikről is írjak; így részrehajlóan szubjektív leszek.

Számomra a legnagyobb meglepetés Sugár Gyula (1924–1991) volt. Az alumínium felületre készített festményein nem csupán a hibrid teremtények érdekesek, hanem a képeken futó rejtélyes feliratok is – így azok a mitológiai utalások, amelyek Püthiára, a delphoi jósnőre, Broteusra, a tűz istenének fiára vonatkoznak. Vagy a fiatal Pintér Gábor, akinek élénk színű, zabolátlan ecsetvonásokkal tarkított festményein nem csupán konkrét művészettörténeti utalások fedezhetők fel; például Manet *Reggeli a szabadban* című műve előtt előadást tartó műtész. Ennél még csavarosabb Kósa János két festménye. Az *Ez történt Lellén* egy feldolgozás feldolgozása; a *Makin whoopee* című szám 1928-ban készült egy musicalhez, a magyar változat pedig a legendás Zsütitől származik, aki 1946-ban Fényes Kató számára készítette el, (később előadta Darvas Iván, Kern András és a Budapest Bár is). Utalás-tobzódás Kósa másik itt látható képe, a *Felajánlás* is, melyen feltehetően a Háromkirályok egyike (akinek attribútuma itt egy aktatáska) egy kopaszodó Szent Leninek ajánl fel egy piros, felújított koronát. Lenint egy angyal és egy I. világháborús katona veszik körül, de

fotó: Berényi Zsuzsza

KÓSA JÁNOS: *Felajánlás*, 2010, olaj, vászon, 210×190 cm HUNGART © 2019

egy Pinokkió-szerű figura kis csészékben kávét szolgál fel. Hasonlóan groteszk Bada Dada *Anyáállat kicsinyeivel* című műve – a koca nem csupán malackáit szoptatja, hanem egy madárkát is.

fotó: Berényi Zsuzsza

SUGÁR GYULA: *Vihar előtt*, 1987, akril, rétegelt lemez, 61×110 cm

látunk a művön rokokó bohócot is. A falon graffitik, a felajánló társai Mazsola és Tádé. Na és itt van Kovách Gergő *Jani a talpán* című, szuperhősremixe, amely nemcsak kétarcú, mint Janus, hanem meglehetősen abszurd ruházati kellékeket visel; menő, mert Nike pólója van (tehát betagozódott a fogyasztói társadalomba), viszont tojástartót tart magánál, lábaihoz pedig teknősbékát és kígyót ötvöző állatka simul. De van itt két kedves, beszédes című szobrocska is (*Mátyás család*, *Induló Rákóczi*); míg az előbbin a nagy király (vállán egy farkasszerű lényel) egy gázálarcos nyúlal „szelfizik”, az utóbbin Rákóczinak

A kiállítástól a horrorisztikus utalások sem idegenek; ilyen Karácsonyi László *Perdita* című munkája, amelyet koponyával ékített keret ölel körül, vagy az egészen ijesztő *Scroll* – melyen egy földönkívüli lény bámul egy mobilt, egész pontosan az azon megjelenő emberi arcot. Az amúgy sok nehezen kihasználható térrészlettel rendelkező földszinti kiállítóteret Karácsonyi művei jól töltik ki. Nem csak alienekből, Vénuszból és meztelen (isten-) nőkből is elég sok akad; ilyen Agnes von Uray két műve (*Vásott istenség*, *Égi jelenség*), vagy a Hejjettes Szomlyázók *A szépség betör a nyolcvanas évek művészeti közegébe* című, talán egy Tiziano-aktot felhasználó munkája.

A kiállításon semmi se szent; találkozhatunk Munkácsy *Ásító inasának* átiratával (Gerber Pál), mellette a festmény eredetét

tanúsító pseudotanúsítvánnyal; „Munkácsyné cáfolja, hogy a férje festette volna”. Gerber enigmatikus, szöveggel vagy a kép címével operáló művei is megjelennek (a szögesdrótra taposó *Cipő* az elnyomás ellen vagy az olimpiai karikákra utaló *Elrontott olimpia*).

Lehet, hogy a kurátor jutalomjátékában az volt a legfontosabb elem, hogy „a valóság személyes-látomásos, a szakmai beidegződéseket és a korabeli művészetfogalmakat is figyelmen kívül hagyó felfogása találkozhasson a mai, reflexív-ironikus, a művészettermelés rendszerét, a körülötte zajló teoretikus fontoskodást és a választott médiumot egyaránt kritikával kezelő gyakorlatokkal”, de van az itt kiállított művekben más is. Egyfajta jól dekódolható politikai kritika – ilyen Hecker Péter *Izraeli drón a Hortobágy felett* című festménye, amely nemcsak egy ismert kép feldolgozása, hanem a maga abszurdításában rámutat a hétköznapijainkat átszövő politikai tébolyra. Persze vicces formában – hisz ez a paródia lényege.